

SIVUAURINKO

HALOT

Toim. Marko Pekkola

LOPPUKESÄN HALOKATSAUS

Heinä- ja elokuu sujuivat valtaosaltaan tavanomaisissa merkeissä. Elokuun haloaktiivisuus oli selvästi keskimääräistä matalampi. Niillä paikkakunnilla, joilta on jo tullut toisen raportointikauden havainnot, elokuun saldot vaihtelevat välillä 7-15 halopäivää/-yötä. Heinäkuun tiedot ovat sen sijaan ristiriitaisia eri paikkakuntien välillä. Joensuussa ja Kuopiossa on molemmissa ollut n.20 halopäivää/-yötä, kun taas Helsingissä niitä oli 10 ja muualla Suomessa vieläkin vähemmän (7-9). Oheiset tulokset lienevät seurausta sekä luonnon aikaan saamasta alueellisesta vaihte- lusta että eri paikkakuntien havaintojen aktiivisuuden vaihte- lusta. Kuun haloja on nähty todella vähän, (kuten kesällä aina). Kuopiossa, Joensuussa ja Limingalla kullakin paikkakunnalla perä- ti 1 kpl ja muualla Suomessa ei yhtään.

Aivan erityistä makua tällä halokatsaukselle antaa heinäkuun alun multihaloaalto läpi Suomen. Välillä 5.7-11.7 nähtiin jo- kaisena päivänä jokin huomion arvoinen halonäytelmä jossain päin Suomea. Yleensä voitaneen panna merkille ilahduttavana seikkana, ettei katsaus tällä kertaa ole liikaa HELSINKI-KUOPIO- keskeinen, vaan myös muuallakin aletaan nähdä harvinaisia haloja ja komeita näytelmiä. Heinä- ja elokuun ajan kaksi komeinta näytelmää oli- vat Juhana Hakumäen Leppävirralla 9.7 näkemä (multihaloaaltoon kuulunut) näytelmä ja Veikko Mäkelän 20.7 Imatralla näkemä näy- telmä. Suurempia harvinaisuuksia oli "vain" yksi - jo viime kat- sauksessa alustavasti ja virheellisesti "kesäkuun" halona mainit- tu Kuopion harvinainen rengas. Timo Nousiainen havaitsi sen 1.7. Muutoin 22^orenkaasta, SAUR:ista, yllä sivuavasta ja hieman tavan- omaista pidemmistä horisonttirenkaan pätkistä koostuneesta näy- telmässä oli mukana himmeä ja lyhyt värillinen rengas aivan 22° renkaan sisäpuolella. Näytelmästä otetut diat eivät vielä ole ol- leet tarkemmassa tutkimuksessa (harvinaisen halon säde?!), joten tähän havaintoon tullaan vielä palaamaan myöhemmin. Erityisen kii- tettävää on että Timo sai näinkin lyhytaikaisesta (alle ½ minuut- tia?) ja himmeähköstä ilmiöstä kunnollisia valokuvia. Ilman va- lokuvia kaikki harvinaisista aurinkokeskeisistä renkaista tehdyt havainnot ovat aika tyhjällä pohjalla, sillä tarkat säde-tiedot ovat erittäin olennaisia.

HEINÄKUUN MULTIHALOALTO

Poikkeuksellisenä kokeiluna julkaistaan ohessa kokonaisia tai osittaisia havaintokertomuksia 5.7-11.7 havaitsijoilta suoraan lomakkeiden "havaintokertomus"-kohdasta. Niiden näytelmien koh- dalla, joissa ei ollut havaintokertomuksia, on pelkästään tavan- omaiset vetäjän kommentit. Havaintoihin liittyviä piirroksia on valikoitu oheisille sivuille. Niitä kannattaa silmäillä havainto- kertomuksia luettaessa. Sarjan aloittaa Ismo Luukkosen havainto Limingalla 5.7 (klo:15.15-16.25): "Taivas oli seljennyt pikkuhiljaa päivän kuluessa niin, ettei aam- un pilvisyydestä ollut enää kolmen aikoihin mitään jäljellä - ei edes cirrusta. Kävin kuitenkin peilinhiontatauoilla ulkona mah- dollisia haloja etsimässä ja yllätyksekseni huomasin klo 15.15

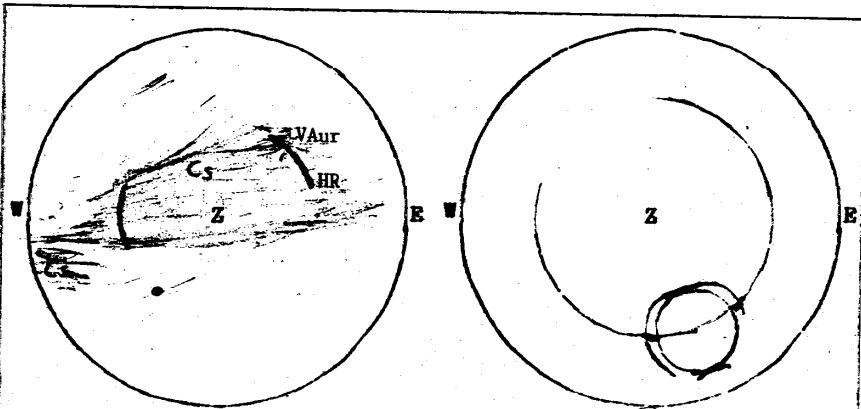
taivaalle ilmestyneessä cirrostratuksessa komean näytelmän: 22^or, 22^oyllä(pitkä), SAUR(oikea) ja pätkä HR:sta. Hain kiireesti ha- vaintovälineitä (kyniä ja lomakkeita) sisältä, tein piirroksen ja jäin seuraamaan halon kehitystä. Kaikki muut muodot HR:sta lukuun- ottamatta häipyivät klo 15.30:een mennessä. Samoihin aikoihin tul- lin katsoneeksi koko taivaan läpi ja huomasin auringon vastakkai- sella puolella toisen pätkän HR:sta sekä vasta-auringon, joka osoittautui melko lyhytikäiseksi. HR katosi n. klo 16.25."

Seuraavien kahden päivän ajaksi parhaat harsopilvet siirtyivät Joensuun yläpuolelle, Marko Riikonen 6.7 (klo 10.30-11.30): "Aamulla kello kymmenen katselin ulos ja näin kirkkaan 22^oyllä sivuavan. 22^oyllä:n kehityessä komeammaksi päätin lähteä joen rantaan, paikkaan missä ei juuri ihmisiä liiku. Heti paikalla klo 10.30 näin jo HR:n. Seurasin ilmiön kehitystä ja katselin joka puolelle taivasta ZYK:in, Paryn, 46 r:n tai 120° SAURin toivossa, vaan eipä näkynyt. Kävin kotona klo 11 kun ilmiö heikkeni. Pa- lasin kuitenkin paikalle, jolloin vastakkaiselle puolelle aurinkoa ilmestyi HR:n pätkä ja vasta-aurinko, muutoin oli ilmiön loistokkuus tässä vaiheessa heikentynyt. Klo 12 "hyökkäsi" sitten jo Sc peittäen koko taivaan. Vasta-au- rinko ja HR olivat varmoja havaintoja (kirkkaus "kirkas 3"), mutta ne näkyi- vät taivaalla vain 5 minuuttia". Ja jälleen 7.7 Joensuussa (klo 11.15-12.00): "Yöllisen rankkasateen jälkeen pilvet hävisivät ja painelin oitis rantaan kun kirkas 22^oyllä näkyi. Välittömästi näkyi koko näytelmä sellaisena kuin se ku- vassa on lukuunottamatta 46 r:sta. Se ilmestyi n.klo 11.30, jolloin koko näy- telmä oli jo hieman heikentynyt. 46^orenkaan ja HR:n leikkauspisteessä oli pul- listumana 46^oSAUR. HR oli selvempi kuin 6.7 näytelmässä."

Joensuun jälkeen oli seuraavana päivänä 8.7 vuorossa pääkaupunkiseutu. Veiko Mäkelä ja Paul-Christer Wirtanen havaitsivat Helsingissä ja Markku Nousiain- en Espoossa kukin tarkan yhtäpitävästi täydet 22^osivuavat kaaret ja täyden 22^orenkaan. Tästä pienimuotoisesta mutta pituuksien vuoksi komeasta näytelmä- stä ei ollut havaintokertomuksia ja vain Veikon (listalomakkeen toiselle puo- lelle) tekemä piirros.

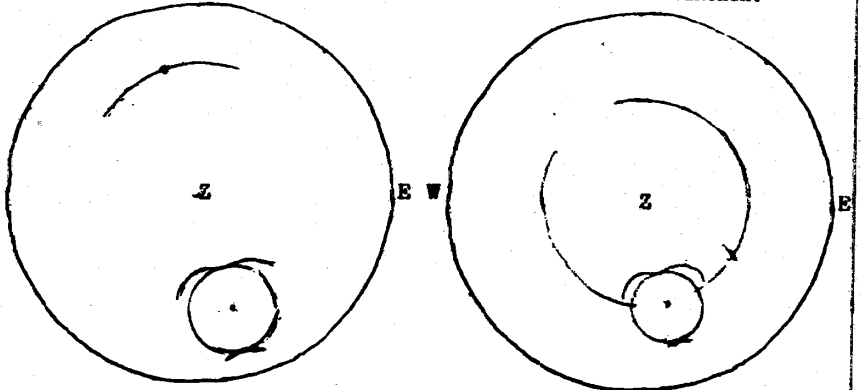
Seuraavana päivänä näkyikin sitten loppukesän komein ilmestys eli Lep- pävirran näytelmä 9.7. Juhana Hakumäki (klo 11.25-12.00): "Heräsin klo 11:10, söin aamiaisen klo 11:25 mennessä ja menin pihalle. 11:30 kävelin läheiselle aukiolle. Näkyi kirkas 22^or, Ylläs ja Allas. Taivas oli kokonaan Cs Neb:n peit- tämää. Klo 11:35 katsoin auringosta pois päin, HR! Katselin ympärilleni "fanaat- tisesti". 11:40 syttyivät komeat SAURit ja näin Lowitzin kaaren. Katsoin jäl- leen HR:sta pitkin ja huomasin kirkkaan läikän n.50° Auringosta. En ollut uskoa silmiäni. Kuvasin SAUREJA 11.45 tietämällä jolloin Lowitz vielä hieman voimis- tui. HR ei näkynyt missään vaiheessa täytenä. Klo 11.45 näytelmä oli surkastu- nut: 22^or, pätkä Ylläsiv. ja AllaSiv. ja HR atsimuteina 170°-260° (Aurinko 0°). Tähän mennessä usein näytelmä mitä olen nähnyt." Hakumäki liittyi kuopiolaisten KUVAR-havaintoryhmään viime helmikuun alusta. Oheisen 9.7-havainnon 90^oSAUR oli 2^opituinen, valkea ja kirkkaudeltaan 2.

Ja jälleen seuraavana päivänä 10.7 multihalot palasivat Etelä-Suomeen. Mäke- lällä hienot Lowitzit 15°+15° SAUREista alaspäin ja Petteri Valjuksella 70^oHR ja 90^oSAUR (Va, k.3). Hki:n ja Espoon havaintojen lisäksi 10.7 halo näkyi ko- meana Illossa, jossa Teemu Hankamäki teki havainnon kirkkausluokan 1-0 SAU- reista sekä mahdollisesta yläkoverasta Parrysta. Hankamäki (klo 20.45-21.15): "Ei mikään multihalo, mutta kirkkaudeltaan näyttävä, varsinkin sivuauringot. Olin näkevinäni suunnilleen ao. kuvan osoittamassa kohdassa pienen, lyhyen val- koisen kaaren pätkän, olisikohan se Parry? Jos oli niin hyvin himmeä. Tai sit- ten kirkastuma oli vain "erillinen kohta" cirruksessa. Koko näytelmä hävisi

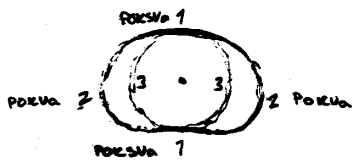
Limingan näytelmän 5.7 loppuvaihe klo 1535. Ismo Luukkonen.

Joensuun 6.7 näytelmän I vaihe klo 1045. Marko Riikonen.

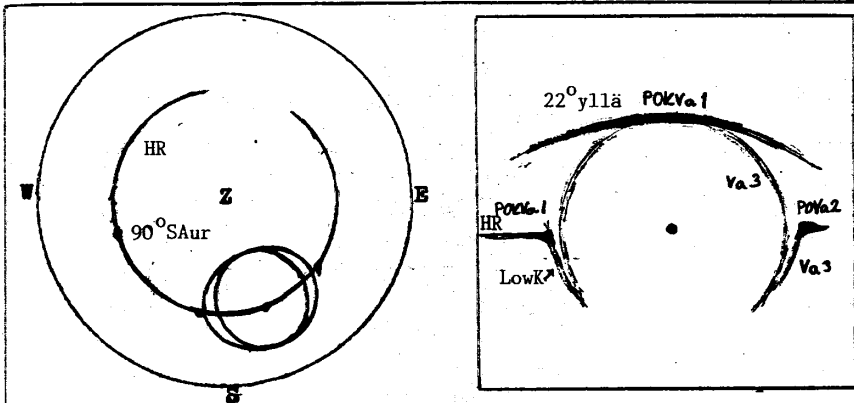
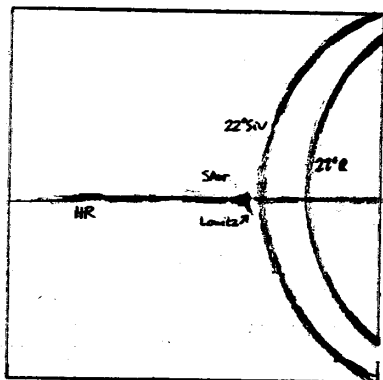
Joensuu 6.7. II vaihe klo 1115.

Joensuu 7.7. Klo 1115.

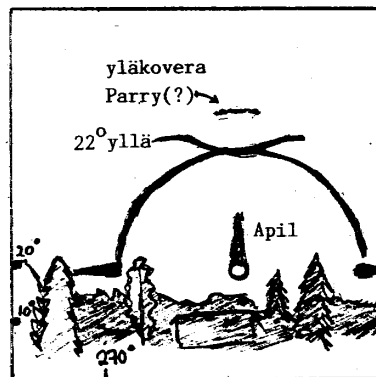
Yllä. 8.7. Helsinki. Piirros Veikko Mäkelä. Klo 11.00.

Oikealla. Yksityiskohtapiirros Leppävirran 9.7 näytelmästä. Juhana Hakumäki. Klo 1140.

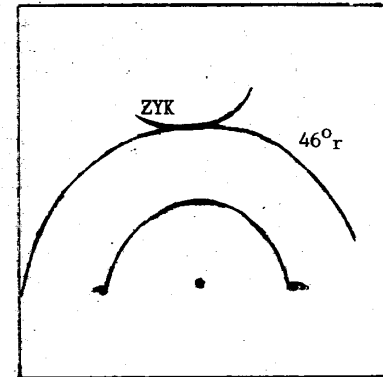

Leppävirta 9.7. Klo 1140.

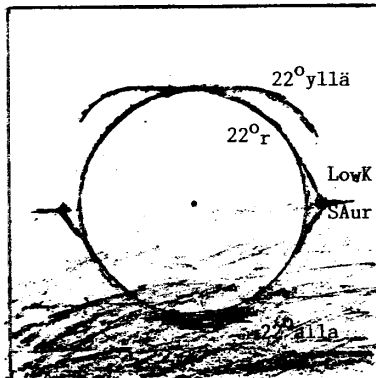
Helsinki 10.7. Klo 1715. HR vasemalle 20°. Veikko Mäkelä.

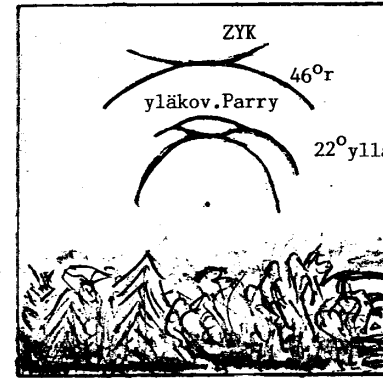
Iilo 10.7. Klo 20.50. Piirros Teemu Hankamäki.

Uusikaupunki 11.7. Klo 6.50. Piirros Pekka Kaitaniemi.

Vasemmalla Joensuu 29.8. koostepiirros klo 15-16, ja oikealla Joensuu 31.8. klo 1600-1615. Piirroset Marko Riikonen.

varsin nopeasti näkyvistä. Ei valitettavasti kuvia. Harmi, sillä kuvat olisivat ratkaisseet sen, oliko kysymyksessä oikea Parry."

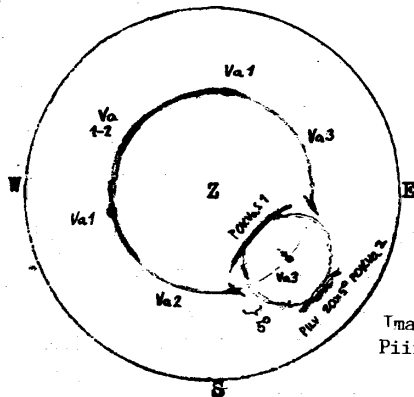
Illosta ja Helsingistä halopilvet siirtyivät ilmeisesti länteen, sillä multihalosarjan viimeinen näytelmä nähtiin Pekka Kaitaniemen toimesta Kalannissa ja Uudessakaupungissa. Kaitaniemi (klo 6.50): "Havainto on tehty jokseenkin kii-reisesti työmatkalla ja etenkin piirros voi olla epätarkka (esim. sivuaurinko-
jen sijainti). Halonäytelmään kuului myös 22^oyllä sivuva, jonka näin lähties-säni töihin Kalannista (klo 6.40). Päätin kuitenkin ajaa ennen havaintojen kirjaamista työpaikalle Uuteenkaupunkiin, enkä nähnyt sitä enää siellä, joten siitä ei ole tarkempia tietoja. Näkyvissä on saattanut olla myös muita halo-muotoja, mutta en ehtinyt etsiä niitä".

Edellä olevat havaintokertomukset antavat toivottavasti kuvaa siitä, miten erilaisia asioita voidaan havaintokertomuksissa ottaa esille ja minkälaisia ne yleensä ovat. Tavallisesti kertomukset vaihtelevat tiukan asiallisista minuut-tiaikatauluista vapaamuotoisempiin sepustuksiin, ja joistakin löytyy komment-teja & kysymyksiä tai selostusta havaintoa haitanneista tekijöistä. Valitetta-
van usein kuitenkin tarkemmat havainnot- lomakkeelta ei löydy ollenkaan ha-
vaintokertomusta tai sitten se on supistunut yhteen tai kahteen "tulipa tässä taas nähtyä"- tyyliin lauseeseen. Toivottavasti myös edelliseen viime aikoi-na sortuneet jaksaisivat vast'edes kirjoittaa lauseen pari lisää - mitään suu-
rempaa romaania ei keneltäkään odoteta.

HEINÄKUUN LOPUN JA ELOKUUN HALOISTA

Heinäkuun lopun ainoa komeus olikin sitten 20.7 näytelmä. Imatralla se oli vaikuttava; tavanomaisten lisäksi Lowitzin kaaret selvästi SAureista läpi, 360° horisonttirengasta (k.l-3), ja molemmat 120^oSAurit kirkkaina (k.l). Veikon ku-
vat onnistuivat hyvin ja niitä tullaan näkemään tähtipäivillä (takanapäin kun luette tätä). Kolme-neljä tuntia Imatran maksimin jälkeen Riikonen havaitsi Joensuussa lähes täydet 22° sivuvaat.

Elokuun puolella Timo Nousiainen havaitsi Kuopiossa 4.8 16° pituiset Lowit-zit (va,k.3) SAureista ylös ja 90^oHR:n tavanomaisten lisäksi. Elokuun viimeis-
ten päivien multihaloista vastasi lähinä Joensuu. Ensin 29.8 Riikosella Lowit-zit (Kuopiossa samana päivänä muutoin saman tyyppinen hieman tavallista tasok-
kaampi näytelmä, muttei Lowitzeja; Pekkola, Nousiainen), joiden värit PVa (k.2-3) ja sitten tavanomaisessa multihalossa mukana yläkovera Parry 31.8. (PVa, 2).

Imatra 20.7. klo 11.15-11.30.
Piirros Veikko Mäkelä.

-MP-

**SEURAAVAN HALOKATSAUKSEN
HAVAINTOJAKSO: SYYSKUU-LOKAKUU
HAVAINNOT 7.11. MENNESSÄ**

TULEVIA PARVIA

Giacobinideja kannattaa vielä tänä vuonna seurata hieman ta-
vallista tarkemmin, sillä viime vuonnahan parvi aiheutti ulko-
mailla oikean meteorimyrskyn. Kuu ei poikkeuksellisesti häi-
ritse havaintoja. Orionideja havaitaan tänä, ja mahdollisesti
myös ensi vuonnakin IHW:n (International Halley Watch) mukai-
sesti. IHW-havainto-ohjeita ja -lomakkeita on saatavilla jaos-
tosta. Itse homma käy samaan tyyliin kuin vuosi sitten; eli IHW-
havainnot Kari Kailalle Ouluun ja tavalliset havainnot jaos-
toon. Taurideja voipi seurailta seuraavan parin kuukauden ai-
kana. Marraskuun alkupäivät ovat kuitenkin runsainta aikaa. Kuu
häiritsee jonkin verran. Leonidit osuvat harmillisesti täysi-
kuun aikaan. Ilmeisesti emme menetä mitään, sillä viime vuosi-
na leonidit ovat olleet todella vähissä. Parempaan suuntaan o-
lemme kuitenkin menossa; leonidien seuraava huippu osunee vuo-
den 1999 paikkeille. Kärsivällisyyttä!

Parvi	Aktiivinen	Maksimi	Auringon longitudi maksimissa	Radiantti (maks.) Rekt. Dekl.	Radiantti liike/vrk Rekt. Dekl.	Parven meteorien nopeus	ZHR (maks.)
Giacobinidit	06.10.-10.10.	08.10.	195.5	17 28 +54	- -	20	vaiht.
Orionidit	11.10.-26.11.	21.10.	207.7	06 20 +16	+0.8 +0.2	66	30
Tauridit(S)	15.09.-01.12.	03.11.	220	03 22 +13	+0.7 +0.1	30	15
Tauridit(N)	15.09.-01.12.	13.11.	230	03 53 +22	+0.5 +0.1	31	
Leonidit	14.11.-20.11.	17.11.	234.477	14 09 +22	+0.7 -0.4	71	vaiht.

HAVAINTOJA

Heti alkuun perun viime Umissa olleen väitteeni, ettei ke-
sän ajalta muka tullut havaintoja; päinvastoin. Marko Pekkola
nimittäin kirjoitteli meteorihavainnoinnin idean kesäisin o-
levan siinä, että valitaan hieman eteläisemmät leveysasteet;
MP teki havaintonsa Kreikassa!

Perseidihavaintoja rapsahti taas postista yllin kyllin. Pil-
visuus vain sotki havaintojen teon suuressa osassa maata juu-
ri maksimin aikaan. Maksimia edeltäviltä öiltä, aina Elokuun
alusta alkaen tuli oikein mukavasti havaintoja. Ja niin olisi
varmasti tullut myös maksimin jälkeenkin jos ilmat vain oli-
sivat olleet selkeitä. Perseidit antoivat tänä vuonna aivan
kohtuullisen näytöksen. Sen sijaan kappacygnidejä ja akvari-
deja havaittiin kovin vähän. Perseideistä voisi esittää muu-
tampia lukuja: keskipikkkaus (m) 1.91 mag. ja 377:stä persei-
distä 26% jätti jälkeensä vanan ja vain 2% värihavainnon.

Muutama kommentti havainnoista. 12./13.08. TK:n ja JK&PL:n
havainnoissa on pientä ristiriitaisuutta. JK & PL näkivät TK:
n havaintoon verrattuna paljon enemmän sekä perseidejä, että
sporadisia, vaikka olosuhteet (peitteisyys 20%) olivat huo-
nommat kuin TK:lla. Havainto aika on sama. Kaksi silmäparia nä-
kee enemmän kuin yksi! LR:n ja MR:n 14./15.08. havainnot ovat
sporadisten ja perseidien osalta hieman epätasapainossa. Tosin
MR:lla on huikea rajasuuruusluokka.